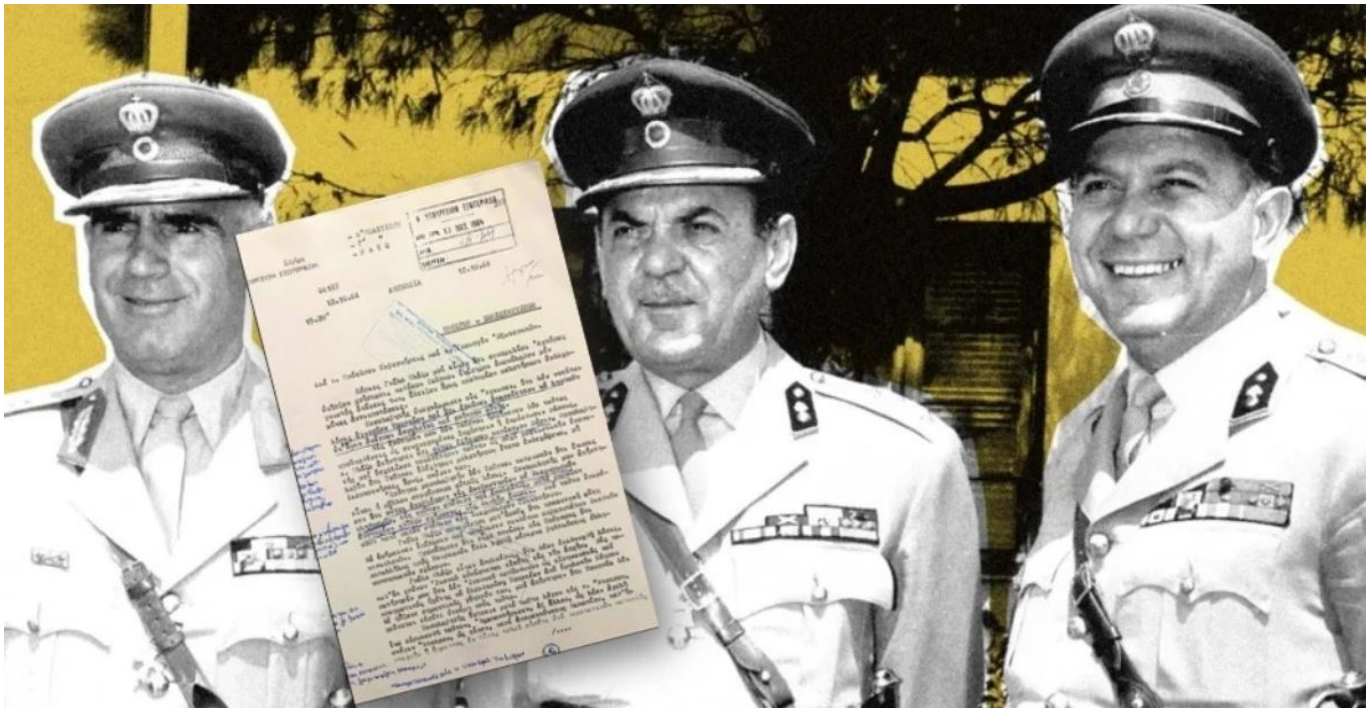
8 Απριλίου 2026

Άνοιξαν τα αρχεία της Χούντας: Τι δείχνουν για πραξικόπημα και εισβολή Κύπρο

/ Γενικά Θέματα / Ειδήσεις και Ανακοινώσεις

Την απαρχή μιας νέας εποχής στη μακρά διαδικασία καταγραφής και τεκμηρίωσης της σύγχρονης ελληνικής Ιστορίας, διά της οποίας διαμορφώνεται με τρόπο επίπονο η εθνική συλλογική μνήμη, σηματοδοτεί η ολοκλήρωση του έργου ψηφιοποίησης του Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου του υπουργείου Εξωτερικών.

Πρόκειται για εκατομμύρια σελίδες (ο ακριβής αριθμός θα διευκρινιστεί με την περάτωση), προερχόμενες κατά κύριο λόγο από το Αρχείο της Κεντρικής Υπηρεσίας, καθώς και τις βασικές διπλωματικές αρχές του εξωτερικού.

Παραλλήλως, με το δαιδαλώδες έργο της ψηφιοποίησης, το οποίο ξεκίνησε στις αρχές του 2024 με πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, ταξινομούνται για πρώτη φορά δεκάδες χιλιάδες φάκελοι, το περιεχόμενο των οποίων έως σήμερα δεν είναι γνωστό. Μεταξύ των τελευταίων συγκαταλέγονται και οι φάκελοι που αφορούν την εποχή της δικτατορίας (1967-1974). Αποτέλεσμα;

Ανοίγουν νέοι ορίζοντες για την ιστορική έρευνα και φωτίζονται, έστω εν μέρει, τα σκοτεινά χρόνια της «μαύρης επταετίας». Και αυτό συμβαίνει για πρώτη φορά, στις δομές μάλιστα ενός κράτους το οποίο κατά γενική ομολογία επιδεικνύει

διαχρονικά τάσεις εσωστρέφειας, ειδικά όσον αφορά τη διαχείριση τραυματικών γεγονότων.

- Δ'ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ
- Γ' "
- Π Α Τ Ο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ 399
ΑΦΙΞ. ΕΩΣ 13 ΟΚΤ. 1964
ΑΡΙΘ. Υ.Κ - 2049
ΕΝΕΡΓΕΙΑ:

ΧΜ/αη
ΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

04187

12.10.64 ΛΕΥΚΩΣΙΑ 12.10.64

19.20'

ΕΠΕΙΓΟΝ - ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ

Διά κ. Προέδρον Κυβερνήσεως καί κ. Υπουργόν Εξωτερικών.

Κύριος Γκάλο Πλάζα μοί είπεν ότι συνομιλίαι Άγκύρας ύπήρξαν χρήσιμοι, καθόσον Τούρκοι έκθεσημοι έπανέλαβον μέν γνωστάς άπόψεις των, έδείξαν όμως προθυμίαν μελετήσουν ένδεχομένας άντιπροτάσεις.

Μεσολαβητής ύπεγράμμισεν είς Άγκυραν, ότι δέν νοείται λύσις άγνοούσα Τουρκίαν καί ότι έθεώρει άπαραίτητον νά ληφθούν ύπ' όψιν άνάγκαι άσφαλείας καί γαλήνης αύτής.

Είς έρώτησίν μου έάν Τούρκοι ήρμήνευον όδο ταύτας προϋποθέσεις ώς συνεπαγομένας έκχώρησιν ή έκμίσθωσιν βάσεως, κ. Πλάζα άπήντησεν ότι ούτοι έζήτησαν κυριαρχον βάσιν. Μεσολαβητής μοί έσχολίασε τοποθέτησιν ταύτην ώς ούχί ρεαλιστικήν έπαναλαβών ότι Τούρκοι έδέχθησαν μελετήσουν έτερα ένδεχόμενα, μή διευκρινήσας, όμως, σκέψιν του.

Ήρώτησα μεσολαβητήν έάν Τούρκοι κατανοούν ότι ένωσις είναι ή μάλλον συμφέρουσα αύτοίς λύσις. Συνομιλητής μου άπήντησεν ότι ούτοι άποβλέπουν είς άνεξαρτησίαν μέ διαχωρισμόν πληθυσμών, είς πρώτον στάδιον καί άκολούθως, μετά βεβαίαν άποτυχίαν πρώτου σχήματος, είς διπλήν ένωσιν. Διά τούτο έπιμένουν κατά πρώτον στάδιον είς διαχωρισμόν κοινοτήτων.

Γκάλο Πλάζα συνεφώνησε μετ' έμοῦ, ότι προοπτική αύτη θά έσήμαινεν έπίτασιν καί παράτασιν κινδύνων σοβαρωτάτων διεθνών περιπλοκών. Προσέθεσεν ότι είχε τονίσει είς Τούρκους ότι παραλλήλως πρός Κυπριακόν έδει ληφθή μέριμνα βελτιώσεως έλληνοκυπριακών σχέσεων.

Γκάλο Πλάζα είπεν άκολούθως, ότι όδον έπιδιωχθή λύσις, καθ' ήν χρόνον Ίνονού εύρίσκεται είσέτι είς τήν άρχήν. Είς παρατήρησίν μου ότι έάν Ίνονού κατώρθωνεν ώς είρηνοποιός καί πραγματικός ήγέτης νά έλευθερώση Τουρκίαν άπό έμπλοκήν Κύπρου θά ήδύνατο σημαντικώς γοήτρόν του, μοί άπήντησεν ότι Τουρκία δέν φαίνεται είσέτι έτοίμη πρός τούτο.

Μεσολαβητής έστρεψε μετά ταύτα λόγον είς κ. Άτσεσον, ίνα είρωνευθή τούτον, Έχαρακτήρισεν, έξ άλλου, ώς λίαν άφελή σκέψιν Άτσεσον, ώς είπεν, περί άπομακρύνσεως Μακαρίου, καθ' ήν στιγμήν ή ένωσις έν Κύπρω τελεί είσέτι ύπό θεοκρατικών καθεστώς

/....

(16)

Εμπιστευτικό έγγραφο του πρέσβη της Ελλάδας στην Κύπρο Μενέλαου Αλεξανδράκη προς το υπουργείο Εξωτερικών, με αποδέκτες τον πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου και τον υπουργό Εξωτερικών Σταύρο Κωστόπουλο, με ημερομηνία 12 Οκτωβρίου 1964. Ο Αλεξανδράκης περιγράφει τα βασικά σημεία που αποκόμισε από τις επαφές του με τον τότε διαμεσολαβητή του ΟΗΕ για το Κυπριακό Γκάλο Πλάζα. Σύμφωνα με τον Πλάζα, η Τουρκία δεν πρόκειται να αποδεχθεί λύση χωρίς να ληφθούν υπόψη «οι ανάγκες της» στον τομέα της ασφάλειας, αλλά και το «γόητρό» της. Ο διαμεσολαβητής λέει στον Αλεξανδράκη ότι πρώτος στόχος των Τούρκων είναι ο διαχωρισμός των πληθυσμών και κατόπιν η «διπλή ένωση» (διχοτόμηση με παράλληλη ένωση του ελληνοκυπριακού τμήματος με την Ελλάδα).

Η «μαύρη επταετία»

Από την 1η Μαΐου, πέραν των μελών της κοινότητας των ιστορικών και των έτερων ερευνητών, κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης θα δύναται να έχει ψηφιακή πρόσβαση στα επίσημα έγγραφα του υπουργείου Εξωτερικών μέσω των προβλεπόμενων διαδικασιών. Ευλόγως, όλα τα βλέμματα είναι στραμμένα, πρώτον, στα αρχεία του υπουργείου Εξωτερικών επί εποχής Γεωργίου Παπαδόπουλου (1967-1973) και εν συνέχεια στους λίγους αλλά δραματικούς μήνες κυριαρχίας του αποκαλούμενου και «αόρατου δικτάτορα» Δημήτριου Ιωαννίδη (Νοέμβριος 1973 – Ιούλιος 1974).

Μεταξύ, λοιπόν, αυτών που θα συμπεριληφθούν στο ηλεκτρονικό αρχείο θα είναι και έγγραφα που αφορούν την εν λόγω περίοδο, προκειμένου σε πρώτη φάση να καταστεί εφικτή η τεκμηρίωση εν γένει της εξωτερικής πολιτικής εκείνων των ετών και στη συνέχεια, αφού πρώτα ελεγχθούν και εφόσον αποδεσμευθούν από την Επιτροπή Αποχαρακτηρισμού, σύμφωνα με τις προβλέψεις, να διατεθούν στην έρευνα.

Το Κυπριακό

Καθότι, όμως, η εξωτερική πολιτική της δικτατορίας είναι στη συλλογική μνήμη σχεδόν αποκλειστικά συνυφασμένη με το Κυπριακό, αναμένεται με ενδιαφέρον αν στην πρώτη φάση μετά την ψηφιοποίηση θα δοθεί πρόσβαση σε έγγραφα διά των οποίων αφενός θα αναδεικνύονται οι εγκληματικοί χειρισμοί των χουντικών, αφετέρου θα αποτυπώνεται η προσέγγιση της πραγματικότητας από την πλευρά τόσο των δοτών υπουργών Εξωτερικών όσο και των αρμόδιων διπλωματών.

Στην κοινότητα των ιστορικών, και όχι μόνο, έχουν γεννηθεί ελπίδες ότι στο ηλεκτρονικό αρχείο θα συμπεριληφθούν πράγματι και τέτοια έγγραφα για την

περίοδο η οποία καταλήγει με τρόπο τραγικό στις 15 Ιουλίου 1974, στο προδοτικό πραξικόπημα του Ιωαννίδη κατά του Μακαρίου. Ηταν τα χρόνια της σκληρής αντιπαράθεσης των Αθηνών με τη Λευκωσία. Ηταν τα γεγονότα που αργά και βασανιστικά οδήγησαν, πέντε μέρες μετά, στην τουρκική εισβολή: στον θάνατο χιλιάδων Ελληνοκυπρίων και Ελλαδιτών, στην εξαφάνιση των περισσότερων από 2.000 αγνοουμένων και στην απώλεια εθνικού εδάφους.

Οπως, βεβαίως, είναι γνωστό, το Κυπριακό δεν προέκυψε ξαφνικά τον Ιούλιο του 1974. Το γεγονός, λοιπόν, ότι μεταξύ αυτών που ταξινομούνται για πρώτη φορά συμπεριλαμβάνεται ιδιαιτέρως μεγάλος όγκος αρχείων της πενταετίας 1955-60 αποτελεί αφ’ εαυτού μια σημαντική εξέλιξη: το αναγκαίο άλμα για την προώθηση της σχετικής ιστορικής έρευνας. Και αυτό διότι εκείνη την εποχή καταγράφονται κομβικά γεγονότα πέριξ και εντός της Μεγαλονήσου.

Στις αρχές του 1955 εμπεδώνεται το βρετανικό «ουδέποτε», δηλαδή η οριστική άρνηση του Λονδίνου στο αίτημα της κυβέρνησης Παπάγου για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, ενώ την 1η Απριλίου του ιδίου έτους ξεκινά ο ένοπλος αγώνας της ΕΟΚΑ, με τη στήριξη κύκλων των Αθηνών.

Τον Αύγουστο, με βαριά ασθενή τον πρωθυπουργό, πραγματοποιείται η τριμερής Ελλάδας – Τουρκίας – Βρετανίας στο Λονδίνο, η οποία, σύμφωνα με πολλούς ιστορικούς, σηματοδότησε την επίσημη εμπλοκή της Τουρκίας στο Κυπριακό. Λίγες εβδομάδες μετά ανήλθε στην εξουσία ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, πρωταγωνιστής μαζί με τον Μακάριο στην υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου (Φεβρουάριος 1959) και στη δεσμευμένη ανεξαρτησία της Κύπρου (Αύγουστος 1960).

Σπάνε τα ταμπού

Περίπου έναν χρόνο πριν από την έναρξη του έργου ψηφιοποίησης, τον Νοέμβριο του 2024, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) προχώρησε σε μια σχετικά απρόσμενη κίνηση. Υπό την επίβλεψη του διοικητή, διπλωμάτη και πρώην γενικού γραμματέα του υπουργείου Εξωτερικών Θεμιστοκλή Δεμίρη και με την επιστημονική επιμέλεια του καθηγητή Ιστορίας του Μεταπολεμικού Κόσμου Ευάνθη Χατζηβασιλείου, αποδεσμεύτηκαν και δόθηκαν στη δημοσιότητα 58 δελτία της τότε ΚΥΠ με θέμα τις εξελίξεις στην Κύπρο από την 1η Ιουλίου έως και την 31η Αυγούστου 1974.

Ακόμα και αν στα 58 δελτία δεν συμπεριλαμβάνεται κάποια συγκλονιστική αποκάλυψη, η πρωτοβουλία της ΕΥΠ ήταν ρηξικέλευθη. Κυρίως, διότι έσπασε το ταμπού, στη βάση του οποίου το ελληνικό κράτος απέφευγε, ακόμα και 50 χρόνια

μετά την τουρκική εισβολή, να «μιλήσει» επισήμως για τα συλλογικά τραύματα του έθνους.

Παραλλήλως, αποτυπώθηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τόσο το χαοτικό ρήγμα μεταξύ Αθήνας – Λευκωσίας και οι μηχανορραφίες του καθεστώτος Ιωαννίδη προκειμένου να ανατρέψει τον Μακάριο όσο και η πλήρης αδυναμία της χούντας να αντιληφθεί ότι με το πραξικόπημα άνοιγε την πόρτα στους Τούρκους να εισβάλουν στην Κύπρο.

Ηταν τόσο ανερμάτιστη ενέργεια που ακόμα και οι πιο στενοί συνεργάτες του Μακαρίου απέκλειαν το ενδεχόμενο κινήματος. «Η Ελλάς δεν δύναται να διενεργήσει πραξικόπημα στην Κύπρο, διότι είναι αμφίβολο εάν επιτύχει και διότι θα έχει διεθνείς συνέπειες». Αυτά κατέγραψε τότε η ΚΥΠ υποκλέπτοντας συνομιλία του προέδρου της Βουλής Γλαύκου Κληρίδη.

Περιστατικά αντίστοιχης άγνοιας, ημιμάθειας και ερασιτεχνικής αντιμετώπισης της διπλωματίας του Κυπριακού καταγράφονται καθ’ όλη τη διάρκεια της επταετίας, εξ ου και η ενδεχόμενη δημοσιοποίηση των σχετικών διπλωματικών εγγράφων αποκτά ειδική σημασία. Παράδειγμα, οι τραγικοί χειρισμοί στη σύνοδο Κεσσάνης – Αλεξανδρούπολης, ένα μνημείο αποτυχημένης προσέγγισης του πλέον περίπλοκου διεθνούς ζητήματος που απασχολούσε επί δύο δεκαετίες την ελληνική πολιτική τάξη και τον Ελληνισμό.

Τότε, ο «πρωθυπουργός» Κωνσταντίνος Κόλλιας πρότεινε ευθέως στην τουρκική αντιπροσωπεία την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και την παραχώρηση στην Τουρκία της βάσης της Δεκέλειας με εκμίσθωση ή κυριαρχία, επικαλούμενος «κομμουνιστικό κίνδυνο».

Παρά το γεγονός ότι η σαφέστατα αρνητική θέση της Αγκυρας έναντι αυτή της πρότασης είχε ήδη μεταφερθεί ευκρινώς στον «υπουργό Εξωτερικών», διπλωμάτη Παύλο Οικονόμου-Γκούρα, ο Κόλλιας αιφνιδιάστηκε. Η επιπλέον πόλωση που επικράτησε μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας οδήγησε στις διακοινοτικές συγκρούσεις της Κοφίνου και κατέληξε με την αποχώρηση της μεραρχίας, κατόπιν τουρκικού τελεσίγραφου, από την Κύπρο. Επρόκειτο για τον οριστικό ενταφιασμό της ένωσης. Πώς καταγράφεται, άραγε, στα επίσημα αρχεία του υπουργείου Εξωτερικών;

sigmalive.com